

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ محمد صالح المنجد حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ عقود و معاملات؛ خرید، فروش، اجاره و رهن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسش

نویسنده: رضا راضی

تاریخ: ۱۳۹۹/۳/۱۹

با توجه به اینکه قطعاً در مزایده و مناقصه دخالت دیگران در معامله‌ی دیگری رخ خواهد داد، آیا می‌توان نتیجه گرفت که مزایده و مناقصه کراهت دارد؟ آیا «نجش» در معامله حرام است یا مکروه؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۹/۳/۲۳

«نجش» در معامله، به معنای افزودن بر بهای کالا بدون قصد خرید آن و تنها با قصد واداشتن خریدار به خرید آن با بهای بیشتر است که گونه‌ای دروغ و فریب محسوب می‌شود و تبعاً حرام است، هر چند بیشتر عالمان معامله‌ای که از طریق آن انجام می‌شود را صحیح دانسته‌اند؛ با این توجیه که عنوان «بیع» بر آن صدق می‌کند «و خداوند بیع را حلال کرده است»^۱ و با این توجیه که خریدار با رضایت خود اقدام به خرید کرده و اگر مغبون شده، به سبب کوتاهی‌اش در تحقیق بوده، در حالی که هر دو توجیه مردود است؛ چراکه هر چند خداوند بیع را حلال کرده، ولی دروغ و فریب را حلال نکرده است و با این وصف، هرگاه بیع مصداق دروغ و فریب یا مبتنی بر آن باشد، حلال محسوب نمی‌شود، بل خوردن مال دیگران به باطل محسوب می‌شود که خداوند آن را حرام کرده است؛^۲ همچنانکه رضایت خریدار به معامله، آگاهانه نبوده، بلکه ناشی از دروغ و فریب فروشنده بوده؛ زیرا اگر می‌دانست که افزودن بر بهای کالا، یک تبانی، توطئه و ظاهرسازی از جانب فروشنده است، طبیعتاً رضایت نداشت.

آری، اصل در معامله صحت است و حرمت آن مستلزم بطلان آن نیست و از این رو، می‌توان گفت که رضایت خریدار، حتی اگر ناشی از دروغ و فریب فروشنده باشد، برای صحت بیع کافی است؛ جز آنکه در این صورت، فروشنده گناه کار است و مجاز به تصرف در مالی که با دروغ و فریب

۱. «وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ» (البقرة / ۲۷۵)

۲. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ» (النساء / ۲۹)؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! اموال یکدیگر را میان خود به باطل نخورید».

از خریدار گرفته است نیست و خریدار نیز «خیار» دارد؛ به این معنا که هرگاه از دروغ و فریب فروشنده آگاهی یابد، می‌تواند کالا را برگرداند و پول خود را پس بگیرد یا به معامله راضی شود. این به معنای آن است که فروشنده باید ضمن توبه و استغفار به درگاه خداوند، خریدار را از وجود «نجش» در معامله آگاه و سپس راضی کند.

اما پیشنهاد بهای بالاتر در مزایده یا بهای پایین‌تر در مناقصه، با قصد واقعی برای خرید یا فروش، اشکالی ندارد؛ چراکه مجلس مزایده یا مناقصه برای همین منظور منعقد شده و همه‌ی خریداران و فروشندگان به آن راضی هستند و با این شرایط، دلیلی برای حرمت یا کراهت آن وجود ندارد؛ چنانکه روایت شده است: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نَادَى عَلَى حِلْسِي وَقَدَحٍ فِيمَنْ يَزِيدُ، فَأَعْطَاهُ رَجُلٌ دِرْهَمًا وَأَعْطَاهُ آخَرُ دِرْهَمَيْنِ، فَبَاعَهُ»^۱؛ «پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم یک گلیم و یک کاسه را به مزایده گذاشت، پس مردی یک درهم پیش نهاد و دیگری دو درهم، پس به دیگری فروخت».

آری، هرگاه مجلسی برای مزایده یا مناقصه منعقد نشده، بلکه معامله‌ای ساده میان دو طرف است، شایسته نیست که کسی دیگر خود را در میان بیندازد؛ به این صورت که مثلاً به خریدار بگوید: «من این کالا را با بهایی کمتر به تو می‌فروشم» یا به فروشنده بگوید: «من این کالا را با بهایی بیشتر از تو می‌خرم»؛ زیرا این کار، بازداشتن روزی از یک مسلمان و بازگرداندن آن به سوی خود است که کاری زشت و ناجوانمردانه است؛ چنانکه از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده است: «لَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ»؛ «بر روی معامله‌ی یکدیگر معامله نکنید» و روایت شده است: «لَا يَبِيعُ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أُخِيهِ»؛ «کسی بر روی معامله‌ی برادرش معامله نکند»^۲.

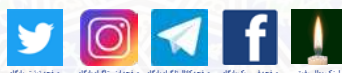
پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌هاشمی خراسانی
مجلس خیرین با همکاری نشرینهاشمی

۱. مسند أبي داود الطيالسي، ج ۳، ص ۶۰۴؛ حديث محمد بن عبد الله الأنصاري، ص ۶۹؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج ۶، ص ۴۶۵؛ مسند أحمد، ج ۱۹، ص ۳۱؛ سنن النسائي، ج ۷، ص ۲۵۹؛ شرح معاني الآثار للطحاوي، ج ۳، ص ۶؛ المعجم الأوسط للطبراني، ج ۳، ص ۱۱۱؛ حلية الأولياء وطبقات الأصفياء لأبي نعيم الأصبهاني، ج ۳، ص ۱۳۲؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۵، ص ۵۶۲
۲. برای این روایات، بنگرید به: موطأ مالك، ج ۴، ص ۹۸۵؛ مسند الشافعي، ج ۳، ص ۱۵۳؛ مسند أحمد، ج ۱۰، ص ۲۴۱؛ سنن الدارمي، ج ۳، ص ۶۷۲؛ صحيح البخاري، ج ۳، ص ۷۲؛ صحيح مسلم، ج ۳، ص ۱۵۴؛ سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۷۳۳؛ سنن أبي داود، ج ۳، ص ۲۶۹؛ سنن الترمذي، ج ۳، ص ۵۷۹؛ سنن النسائي، ج ۷، ص ۲۵۸؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۵، ص ۵۶۳.

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌هاشمی خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.